

Değerli meslektaşlarım

Bu editörden yazısında, dergimizde yayınlanmak üzere gönderilecek çalışma konularının, akademik gerekliliklerin yanı sıra toplumdaki güncel ve öncelikli sorunlara katkı sağlması ve meslektaşlarımızı bu sorunlara karşı duyarlı ve bilinçli hale getirecek konulardan seçilmesini bir ilke olarak vurgulamak isterim. Bu amaçla bir önceki editörden yazısı COVID-19 konusunda idi. COVID-19'un ağırlığının aynı şekilde devam ettiği bu günlerde, toplumda ciddi bir sorun alanı olarak arka planda güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen bir konu da kadın ruh sağlığıdır. Bu konunun öncelikli olmasının iki kanıtı bulunmaktadır. Birincisi, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından kadın cinsiyetinde olmak ruh sağlığı açısından bir risk faktörü olarak tanımlanmıştır ve ikinci olarak da, kadın ruh sağlığı literatürde yeterince yer almamaktadır.

Gerçekten kadın olmak ruhsal sağlık açısından risk faktörü müdür? Genel olarak cinsiyet faktörü, ruh sağlığının çok önemli bir belirleyicisidir ve kadın ya da erkek olmak (üçüncü cinsi de eklemek gerek) ruh sağlığı ve yaşamı doğrudan etkilemektedir.^[1] Çünkü cinsiyet, ruh sağlığı ve yaşamın niteliği üzerinde etkili olan eğitim, çalışma, ücret, sosyal statü gibi sosyo-ekonomik belirleyicilerden yararlanma konusunda güç sahibi olma ya da olmamayı belirlemektedir. Dünya Ekonomik Forumu Cinsiyet Eşitliği 2020 Raporu başta olmak üzere çok çeşitli kaynaklar kadınların sosyoekonomik belirleyiciler açısından dezavantajlı konumda olduğunu göstermektedir.^[2] Bu konum kadına yönelik ekonomik, politik, sosyal, psikolojik şiddetin bir göstergesi ya da gerekçesidir. Toplumda yaygın olan kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet de bu dezavantajlılığın bir sonucu olarak görülebilir. Kerman ve Betrus tarafından aktarıldığına göre (2020), çeşitli çalışmalar Türkiye'de kadınların %14–96'sının yaşamının bir döneminde şiddetle karşılaştığını ve kadın cinayetlerinin endemik bir durum olduğunu göstermektedir.^[3] Yine DSÖ tarafından kadınların bulunduğu bu dezavantajlı konum ile depresyon, anksiyete bozuklukları, somatik belirtiler ve yeme bozuklukları gibi ruhsal sorunlar ilişkilendirilmekte ve kadınlarda bu rahatsızlıkların erkeklere oranla 2–3 kat daha fazla ortaya çıktığı belirtilmektedir.^[1] Dolayısıyla kadın ruh sağlığı konusu çok boyutlu olarak incelenmesi gereken öncelikli bir konudur.

Kadın ruh sağlığı literatürde yeterince yer almakta mıdır? Uluslararası literatürde yer alan ve 1973–1997 arasında yayınlanmış makalelerin tarandığı bir çalışmada, makalelerin sadece %9.8'nin kadınlara (n=2.178), %4'ünün kadının ayrımcılığı ile ve %3'ünün feminizmle ilgili olduğu belirlenmiştir.^[4] Aynı çalışmada makale sayısında 1990 sonrası bir artış olduğu da belirlenmiş ancak bu artışın kadın ruh sağlığına duyarlılığı yansıtmayacağı düzeyde olmadığı vurgulanmıştır. Benzer şekilde ülkemizde kadın ruh sağlığı ve hemşirelik bakımı konusunda yapılan bir sistematik derleme çalışmasında, 2006–2016 yılları arasında yayınlanan makaleler gözden geçirilmiş ve bu konuda sadece 5 çalışma olduğu, bunlardan dördünün psikiyatri hemşireliği alanında yapıldığı belirlenmiştir.^[5] Bu bulgu, kadın ruh sağlığı konusunun bir çalışma alanı olarak daha fazla ilgiyi hak ettiğini göstermektedir. Diğer bilimsel dergilerin yanı sıra dergimize de bu konuda çok sınırlı sayıda çalışma gönderilmekte ve dolayısıyla yayınlanan makale sayısı da sınırlı kalmaktadır. Kadın ruh sağlığı konusunda Psikiyatri Hemşireliği Dergisi'nde yayınlanan makale sayısını belirlemek üzere (27.08.2020 tarihinde) "anahtar kelime" verilerek bir tarama yapıldığında, "kadın" anahtar kelimesi ile 7 makale, "anne" kelimesiyle 3 makale, "gebe" kelimesiyle 5 makale, ve "şiddet" kelimesiyle 12 makale olduğu ve bunlardan sadece birinin kadına yönelik şiddeti içerdiği, "feminist" ya da "feminizm" anahtar kelimeleriyle ise hiç makale olmadığı belirlenmiştir. Tarama "başlıkta ve özetinde" yapıldığında, "kadın" kelimesinin sadece 8 makalede geçtiği ortaya çıkmıştır. Bu güne dek 34 sayı ve her sayıda da ortalama 9 makale ile toplam 2102 sayfa yayınlanan dergimizde çok değerli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar içinde kadın başlığını içeren 8 makale toplam 53 sayfa olarak yer almakta yani toplam sayfa sayısının ancak %2.5'i kadın konusunda makalelerden oluşmaktadır.

Son söz olarak belirtmek gerekir ki, hem Dünya hem de Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısı kadınlardan oluşmakta ve üstelik de kadın ruh sağlığı alanı ataerkil değerlerle biçimlendirilmiş cinsiyetçi psikiyatrik yaklaşımlar nedeniyle çok fazla

---

sorun barındırmaktadır.^[6] Bu nedenle kadın ruh sağlığı konusu bireyi içinde yaşadığı çevresiyle, geçmişi ve bu gününüyle, biyopsikososyal bir bütün olarak görebilme ve her cinsiyetteki bireyi eşit insan olarak algılamayı gerektirmektedir. Bu becerileri içinde barındırması gereken psikiyatri hemşireliği alanında, kadın ruh sağlığının öncelikli çalışma konuları içinde düşünülmesi için literatürde çok fazla kanıt ve gerekçe bulunmaktadır. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda ilk planda önemli görünen birkaç nokta aşağıda sıralanmıştır:

- Çalışmalar kentte, kasabada ya da köyde yaşayan, ev dışı bir işte ya da evde çalışan (ev kadını denilen), eğitilmiş olan ya da olmayan tüm kadınlara yönelik olmalı, böylece kadınlar içinde de ayrımcılığa uğrayan grup kalmamalı. Örneğin evde çalışan kadınlar konusu ülkemizde üzerinde neredeyse hiç çalışılma yapılmayan bir gruptur.
- Çalışmalarda sadece ruhsal rahatsızlık, tedavi, ilaç uyumu vb. sorun ve patolojiye odaklanmak yerine, kadının güçlü yönleri ve baş etme biçimleri mutlaka belirlenmeli. Bu yaklaşım bireyin sadece hastalıktan ibaret olmadığını, ruh sağlığını geliştirme konusunda ümit kaynaklarının olduğunu görme ve geliştirici stratejilere yönelme açısından yarar sağlayabilir.
- Araştırmalarda tamamen istatistikler ve sayılar içinde kadının görünmediği niceliksel çalışmalar yerine, bilimsel ölçütlere uygun ancak kadınların deneyimini ve dünyasını ortaya çıkaran niteliksel çalışmalar yapmak, sorunların çözümü ve güçlendirici stratejiler için yol gösterici olabilir.
- Çalışmalarda kadını biyolojik tıp, üreme dönemleri ve ataerkil değerlere dayalı psikiyatrik yaklaşımlar çerçevesinde ele almak yerine, sosyal ekolojik modeller çerçevesinde bir bütün olarak ele alan araştırmalar planlanmalı. Ancak bu yolla sosyo-ekonomik belirleyiciler ile ruhsal maruziyet ve riskler arasındaki ilişki çalışılabilir ve dahası koruyucu stratejiler belirlenebilir.

Sağlıklı günler dileğiyle saygılarımla...

Prof. Dr. Gülsüm Ançel

1. World Health Organization. Gender and women's mental health. Retrieved August 27, 2020, from https://www.who.int/mental_health/prevention/genderwomen/en/.
2. Euronews. Dünya Ekonomik Forumu (WEF), 2020 Cinsiyet Eşitliği Raporu. Retrieved August 25, 2020, from <https://tr.euronews.com/2019/12/17/2020-cinsiyet-esitligi-raporu-turkiye-153-ulke-aras-nda-130-s-rada>.
3. Kerman KT, Betrus P. Violence against women in Turkey: A social ecological framework of determinants and prevention strategies. *Trauma, Violence, and Abuse* 2020;21:510–26.
4. Angelique HL, Culley MR. Searching for feminism: an analysis of community psychology literature relevant to women's concerns. *Am J Community Psychol* 2000;28:793–813.
5. Yılmaz M, Türkleş S. Türkiye'de Hemşireler Tarafından Kadın Ruh Sağlığı Kapsamında Yapılan Çalışmaların Hemşirelik Bakımına Etkisi. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Hemşireliği Özel Dergisi* 2017;3:260–7.
6. Ançel G. Psikoterapi Kuramları ve Cinsiyetli Olmak: Feminist Terapi Ne Sunuyor? *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Hemşireliği Özel Dergisi* 2017;3:242–50.